

Wat ondersteunt het curriculumontwerpproces van opleidingsteams in het mbo?

Toelichting bij praatplaat *Wat ondersteunt het curriculumontwerpproces van opleidingsteams in het mbo?*

Deze praatplaat met toelichting is een uitwerking van de uitkomsten van het praktijkonderzoek ‘*Grip op het ontwerpproces: begeleiding bij curriculumontwerp in het middelbaar beroepsonderwijs*’ (Seppenwoolde, 2025).

De aanleiding voor dit praktijkonderzoek is dat teams in het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) te maken hebben met curriculumontwerp en het van belang is om hen op gepaste wijze te begeleiden. Onder invloed van landelijk onderwijsbeleid, innovaties in het werkveld én veranderende leer- en ontwikkelbehoeften van studenten wordt van opleidingsteams wendbaarheid, adaptie en responsiviteitgevraagd. Mbo-docenten ervaren veel werkdruk door taken als innovaties en onderwijsvernieuwing. Ook binnen de context van Landstede MBO zien we dat opleidingsteams hun onderwijsprogramma steeds moeten aanpassen om te laveren tussen wettelijke kaders en ontwikkelingen in de beroepscontext. Het doel van het praktijkonderzoek was het generen van kennis en inzichten in wat teams ondersteunt tijdens een curriculumontwerpproces, welke dienen als uitgangspunt voor het ontwerpen van passende ondersteuning.

Gebruik van de praatplaat

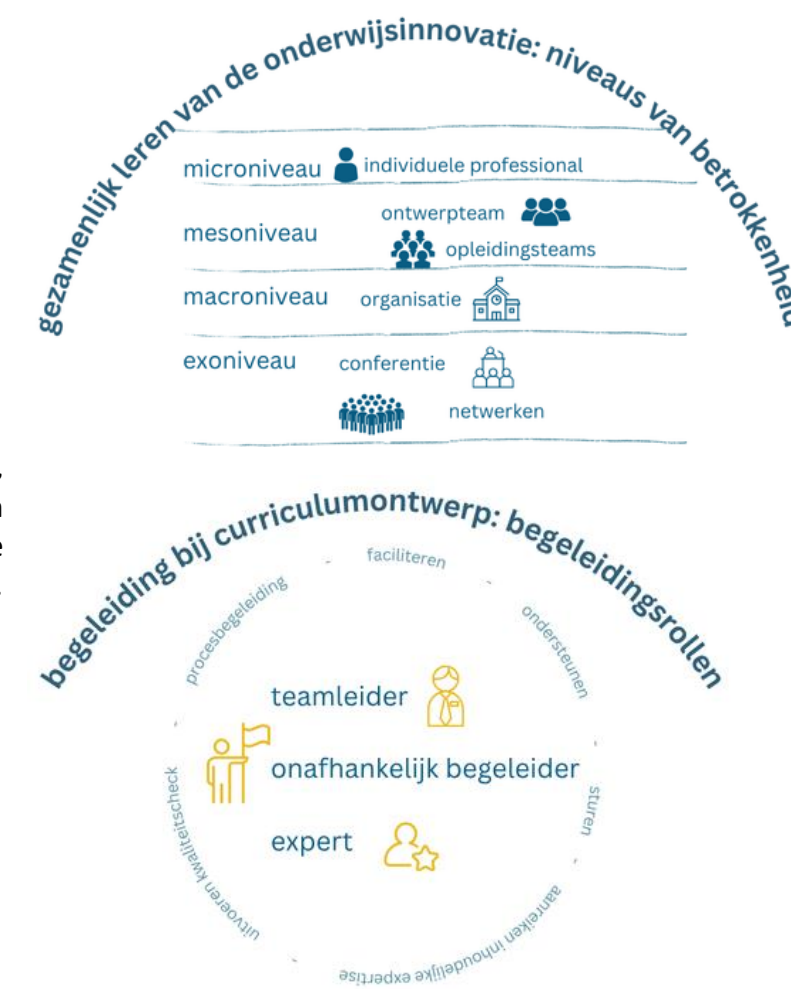
De praatplaat dient als hulpmiddel bij de dialoog over het curriculumontwerpproces, zowel voor teams als begeleiders. Allereerst wordt een duiding gegeven van de niveaus van betrokkenheid bij een curriculumontwerpproces en de begeleidingsrollen die bij dit proces van toepassing zijn. Vervolgens wordt per fase van het ontwerpproces een korte toelichting geven wat teams ondersteunt, gebaseerd op de uitkomsten van het praktijkonderzoek. Daarbij moet de kanttekening gemaakt worden dat de voorgestelde ontwerpstappen zelden lineair zullen verlopen. Overmatig structureren van het proces kan ervoor zorgen dat menselijke aspecten, zoals gevoelens, houdingen of waarden, over het hoofd gezien worden. Gebruik deze praatplaat dus als hulpmiddel, niet als doel op zich.

Gezamenlijk leren van de onderwijsinnovatie: niveaus van betrokkenheid

Een curriculumontwerpproces heeft kenmerken van een innovatie. Zo’n onderwijsinnovatie kan gezien worden als een beweging welke ontstaat doordat mensen zich persoonlijk betrokken voelen. Om deze beweging te laten groeien zijn gezamenlijke leerervaringen essentieel. Bij een curriculumontwerpproces onderscheiden we vier niveaus die een bepalend effect hebben op een effectieve implementatie van onderwijsontwikkeling; het individuele teamlid (microniveau), het team als groep (mesoniveau), de onderwijsorganisatie (macroniveau) en externe netwerken (exoniveau).

Begeleiding bij curriculumontwerp: begeleidingsrollen

Het begeleiden van een ontwerpproces is zowel cruciaal als ondersteunend want ondanks dat ontwerpteams beschikken over intuïtieve ontwerpexpertise, hebben zij ondersteuning nodig om kennis en vaardigheden rondom curriculumontwerp te vergroten en evaluatieactiviteiten uit te voeren. De uitkomsten van het praktijkonderzoek laten een aantal begeleidingsvormen zien die teams ondersteunen; faciliteren, ondersteunen, sturen, aanreiken van inhoudelijke expertise, uitvoeren kwaliteitscheck en procesbegeleiding. Daarnaast zijn een drietal rollen gedefinieerd; teamleider, onafhankelijk begeleider en expert. Wie, welke vorm van begeleiding op zich neemt, is niet arbitrair en zal per ontwerpproces afgestemd moeten worden.

Wat ondersteunt opleidingsteams tijdens de verschillende fasen van een curriculumontwerpproces?

Fase 0 > INFORMEREN

Teamleider

- Vroegtijdig informatievoorziening aan opleidingsteam over de komst van een nieuw KD.
- Samenstellen van een ontwerpteam, daarbij rekening houdend met benodigde kennis, ervaring en beschikbare taakbelasting van de professionals.
- Opnemen ontwerpproces in het teamplan en inzet jaartaak voor de leden van het ontwerpteam.
- Betrekken van overige begeleiders bij het ontwerpproces; procesbegeleider en experts
- Afstemming over rollen en verantwoordelijkheid gedurende het ontwerpproces.

Organisatie

- Zoek uit tot welke organisatiebrede kaders en normen het ontwerpproces zich verhoudt.
- In geval van ontwerp binnen een landschap: In hoeverre moet er in co-creatie ontwikkeld worden?

Externe netwerken

- Betrek of participatie aan externe netwerken. Deze bieden kennis, inspiratie en voorbeelden om op voort te bouwen.

Fase 1 > ANALYSEREN

Onafhankelijk begeleider

- Begeleid het proces door het aanbrengen van overzicht en structuur.
- Faciliteer dialoog, bied helikopterview en stel deadlines.

Conferentie

- Bezoek een conferentie of congres voor het opdoen van ideeën of het vergroten van eigen expertise.

Afstemming tussen ontwerpteam en opleidingsteam

- Neem de tijd om als gehele opleidingsteam de analysefase te doorlopen. Dit helpt bij het creëren van een gezamenlijke visie, begrip en gedragenheid van het latere ontwerp.
- Zorg daar voor proactieve afstemming tussen ontwerpteam en opleidingsteam.

Voor de begeleiders van het ontwerpproces

- Evalueer de afgeronde fase; reflecteer op wat is gedaan
- Vier het afronden van de fase van het ontwerpproces
- Anticipeer op de volgende fase van het ontwerpproces

Fase 2 > ONTWERPEN

Expert

- Aanreiken inhoudelijke expertise, verstevigen van expertise van de professional en ondersteunen bij benutten van netwerken.

Individuele professional

- Pak en creëer professionele ruimte (*agency*) tijdens het ontwerpproces. Dit is van belang om in te kunnen spelen op veranderingen.

Voor de begeleiders van het ontwerpproces

- Visualiseer waar mogelijk, zodat ontwerpprocessen inzichtelijk worden gemaakt en gedeeld kunnen worden met alle betrokkenen.

Afstemming tussen teamleider en ontwerpteam

Teamleider:

- Zorg voor sturing en actieve betrokkenheid bij het ontwerpproces.
- Stimuleer samenwerking zodat teamleden elkaar kwaliteiten kunnen ontdekken.
- Zorg voor basale voorwaarden als gezamenlijke afstemming van roosters en tijd voor teambijeenkomsten.

Uitvoeren kwaliteitscheck

- Voer een kwaliteitscheck uit om te verifiëren of het ontwerp voldoet aan de kaders.
- Betrek hiervoor een expert

Voor de begeleiders van het ontwerpproces

- Evalueer de afgeronde fase; reflecteer op wat is gedaan
- Vier het afronden van de fase van het ontwerpproces
- Anticipeer op de volgende fase van het ontwerpproces

FASE 3 > ONTWIKKELEN

Afstemming tussen individuele professional en ontwerpteam

- Verdeel taken en verantwoordelijkheden gelijkmatig.
- Zorg daar voor proactieve afstemming tussen individuele professional en ontwerpteam.

Onafhankelijk begeleider

- Begeleid het proces door het aanbrengen van overzicht en structuur.
- Faciliteer dialoog, bied helicopterview en stel deadlines.

Voor de begeleiders van het ontwerpproces

- Evalueer de afgeronde fase; reflecteer op wat is gedaan
- Vier het afronden van de fase van het ontwerpproces
- Anticipeer op de volgende fase van het ontwerpproces

FASE 4 > IMPLEMENTEREN

Afstemming tussen ontwerpteam en opleidingsteam

- Zorg daar voor proactieve afstemming tussen ontwerpteam en opleidingsteam. Dit voorkomt gefragmenteerd werken en het blijven vasthouden aan oude patronen.

FASE 5 > EVALUEREN

Verzamel feedback van verschillende actoren

- Evalueer het curriculum om te bepalen of de leerdoelen zijn bereikt en om verbeteringen aan te brengen.

Uitvoeren kwaliteitscheck

- Voer een kwaliteitscheck uit om te verifiëren of het ontwerp voldoet aan de kaders.
- Betrek hiervoor een expert

Onafhankelijk begeleider

- Begeleid het proces door het aanbrengen van overzicht en structuur.
- Faciliteer dialoog, bied helicopterview en stel deadlines.